

TRAJNOSTNI MANIFEST LJUBLJANSKEGA GRADU

Trajnostnost ni le strateška odločitev. Želimo si, da je prostovoljna izbira vseh, ki soustvarjamo utrip Ljubljanskega gradu – od zaposlenih do obiskovalcev, od odločevalcev do skupnosti.

Pomembno je, da bistvo manifesta – odgovornost do prihodnosti s spoštovanjem preteklosti – začutimo kot svojo lastno odgovornost. Ker trajnostnost ni oddaljen cilj. Je niz vsakodnevnih dejanj in odločitev, je skupna miselnost in odločitev iz srca.

Trajnostnost nas povezuje v skupnost, v kateri spoštujemo drug drugega.

Ta manifest je povabilo: soustvarjajmo skupaj.

Nagovor Mateje Avbelj Valentan, direktorice Javnega zavoda Ljubljanski grad

Ljubljanski grad je pomembna kulturna, zgodovinska in turistična destinacija. Letno nas obišče več kot milijon obiskovalcev, kar je jasen dokaz, kako živahno in prepleteno je življenje na Grajskem griču.

Kot vodja tega stičišča preteklosti in sedanjosti čutim veliko odgovornost, da našo dediščino in naravo ohranjamo za prihodnje generacije. Pri tem pa se tudi zavedam, kako pomembno je, da živimo v trajnostnem sožitju vsi, ki nas grad povezuje tukaj in zdaj. Obiskovalci, zaposleni in vsi naši partnerji smo enako pomembni soustvarjalci trajnostnega okolja.

Ljubljanski grad ni le spomenik preteklosti, ampak je tudi prostor, kjer se srečujejo kulture sveta, hkrati pa ohranja tudi našo identiteto in tradicijo. Obisk gradu je lep spomin, ki ga popotniki odnesejo s seboj, ko se vrnejo domov, hkrati pa tudi dragoceno doživetje zgodb in narave za vse nas, ki tukaj živimo in delamo.

Z vsakodnevnim trudom in prizadevanji za trajnostni razvoj, odgovornim ravnanjem z naravnimi viri in spoštovanjem kulturne dediščine si skupaj z ekipo iskreno usmerjamo napore in znanje, da je Ljubljanski grad dober zgled trajnostnega turizma in delovanja. Verjamemo, da trajnost ni nekaj oddaljenega, ampak način, kako živimo vsak dan – v dejanjih, mislih in namerah, usmerjenih v prihodnost.

Zato ta trajnostni manifest za nas niso le prazne besede. Je izraz moči naših dejanj, je način razmišljanja, ki nas vodi pri vseh odločitvah. S tem manifestom smo zapisali smernice, ki so nam pomembne. Verjamemo, da lahko le usklajeno in dosledno sodelovanje vseh, ki nas povezuje Ljubljanski grad – zaposlenih, obiskovalcev in partnerjev – zagotovi uresničitev pomembne zaveze: da bomo zgodovinsko in naravno dediščino predali prihodnjim generacijam ne le neokrnjeno, temveč obogateno s prispevkom kulture in duha današnjega časa.

Nagovor Simone Kokalj, vodje Službe za trženje in vodje skupine za trajnost

Ko gledam Ljubljanski grad, ne vidim le turistične destinacije in zgodovinskega spomenika, temveč prostor soustvarjanja. Naše Grajsko dvorišče je vsak dan svet v malem, vrvež mnogih jezikov, želja ter emocij. Ponosni smo, da ustvarjamo okolje, kjer lahko vsak obiskovalec postane del velike zgodbe ter se poveže s preteklostjo, kulturo, tradicijo in naravo. Del te zgodbe je tudi trajnost kot način sobivanja, ohranjanja dediščine in njenega povezovanja z inovativnostjo sodobnega časa.

Pogled na minule čase, ki jih za nas čuvajo grajski prostori, vedno odpira tudi vprašanje o prihodnosti: kako bodo na naše obdobje, našo kulturo in dediščino gledali prihodnji rodovi?

Vsi člani skupine za trajnostni razvoj na Ljubljanskem gradu pogosto zremo v prihodnost, saj nam je izjemno pomembno, da bomo Ljubljanski grad in Grajski grič prihodnjim generacijam predali na način, ki nam bo v ponos. Kot ekipa in kot posamezniki verjamemo, da trajnost ni le filozofija, temveč odgovornost – do tega, kako razmišljamo, kako delujemo in kako smo pripravljeni preseči lastno udobje v dobro prihodnosti. S tem manifestom smo si postavili jasen cilj: odgovorno ohraniti, kar nam je dano, biti prijazni sočloveku in naravi, hkrati pa ustvariti novo dediščino zgodbe, ki bodo zdržale preizkus časa.

In to ni le cilj – to je naš vsakdanji izziv.

Naša trajnostna vizija:

Ljubljanski grad si prizadeva biti navdihujoče in trajnostno središče turizma, dogodkov in druženja, kjer se prepletajo zgodovina, kultura in narava. Kot ponosen del Ljubljane, zelene prestolnice Evrope 2016, hočemo biti vzor odgovornega ravnanja ter ustvariti prostor, kjer se obiskovalci počutijo dobrodošle in sprejete ter se skozi pristna doživetja povezujejo tako s preteklostjo kot s prihodnostjo, ki jo soustvarjamo skupaj.

Naša trajnostna vizija je usmerjena v trajnostno, torej vzdržno in varčno rabo naravnih virov, spoštovanje kulturne dediščine in ustvarjanje trajnostnih zgodb, ki povezujejo vse, ki vstopajo v naš svet.

Naše trajnostno poslanstvo:

Na Ljubljanskem gradu z globokim spoštovanjem skrbimo za našo naravno, kulturno in zgodovinsko dediščino ter si prizadevamo, da z gostoljubnim in trajnostno naravnanim pristopom obiskovalcem omogočimo doživetja, ki navdihujejo in povezujejo.

S povezovanjem lokalnih in okolju prijaznih pobud, z inovativnimi programi ter odgovornimi turističnimi praksami ustvarjamo prostor, kjer obiskovalci, domače prebivalstvo, različne skupnosti ter umetniki in kulturniki skupaj z nami gradijo trajnostno prihodnost in vrednote našega časa.

SPOŠTUJEMO

Ljubljanski grad in vse naše delovanje temeljita **na globokem spoštovanju do naše kulturne dediščine, narave in okolja, skupnosti, katere del smo, ter do vsakega posameznika**, ki je vključen v katerokoli dejavnost ali se mudi na območju, ki sodi v upravljanje javnega zavoda.

Zavzemamo se za spoštljivo in odgovorno sodelovanje z vsemi partnerji, obiskovalci in sodelavci; prizadevamo si, da tudi oni delijo in spoštujejo našo trajnostno vizijo. Ponosni smo, da smo prepoznavna znamenitost zelenega mesta Ljubljane in ene najbolj trajnostnih destinacij v Evropi, Slovenije.

Naše delovanje usmerja spoštovanje visokih etičnih in družbeno odgovornih načel ter zagotavljanje trajnostnega razvoja. Ta prizadevanja vključujejo tako **okoljski, družbeni kot upravljavski vidik**. Svoje odločitve in dejavnosti usklajujemo z mednarodnimi **trajnostnimi priporočili ESG** (Environmental, Social, and Governance) kot tudi z **merili GSTC** za trajnostni turizem.

NAŠE VREDNOTE

- 1. Spoštovanje kulturne in zgodovinske dediščine**
Dejavno skrbimo za ohranjanje našega kulturnega in zgodovinskega izročila ter zagotavljamo, da so vsi naši ukrepi v skladu z visokimi etičnimi in kulturnimi standardi.
- 2. Skrb in odgovornost za naravno okolje**
Zavezani smo ohranjanju in negovanju zelenih površin, gozda, vinograda ter naravnega bogastva Grajskega griča, s čimer prispevamo k ohranjanju biotske raznovrstnosti in naravne dediščine.
- 3. Odgovorno poslovanje in transparentnost**
Vse naše dejavnosti so usmerjene v etično in družbeno odgovorno delovanje. Spoštujemo visoke standarde integritete, transparentnosti in pravičnosti v odnosih z obiskovalci, zaposlenimi, partnerji ter lokalno skupnostjo.
- 4. Sodelovanje z lokalnimi partnerji, ki spoštujejo trajnostne standarde**
Zavezani smo sodelovanju z lokalnimi podjetji, obrtniki in organizacijami, ki delijo naše trajnostne vrednote. Zavedamo se, da skupaj soustvarjamo trajnostni turizem, ki podpira lokalno gospodarstvo in zmanjšuje okoljski odtis.
- 5. Spoštovanje vseh obiskovalcev**
Naši obiskovalci so naši najpomembnejši partnerji. Zato se trudimo, da se vsak obiskovalec počuti spoštovanega, dobrodošlega in sprejetega.
- 6. Dostopnost za vse obiskovalce**
Zavedamo se pomena dostopnosti za vse obiskovalce, vključno z ljudmi z gibalnimi in senzornimi omejitvami. Naša prizadevanja vključujejo ureditev

dostopnih poti, zagotavljanje primernih sanitarij, podpore za slepe in slabovidne osebe ter prilagoditev programov za vse skupine.

Ključne trajnostne pobude in dokumenti, na katerih temelji naše delovanje:

Ljubljanski grad spoštuje, upošteva in dejavno soustvarja naslednje trajnostne dokumente, smernice in pobude, ki odražajo našo zavezanost trajnostnemu razvoju:

1. Priporočila trajnostnega delovanja ESG

Merila ESG (Environmental, Social, Governance), ki so nastala pod okriljem Združenih narodov, so ključni dejavniki trajnostnega razvoja, ki jih aktivno vključujemo v delovanje Ljubljanskega gradu kot celote. Okoljski vidik (Environmental) se odraža v naših prizadevanjih za zmanjšanje okoljskega vpliva, družbeni vidik (Social) v podpori lokalnim skupnostim, medtem ko upravljavski vidik (Governance) vključuje odgovorno poslovno upravljanje in transparentnost. Ta priporočila se tesno povezujejo z **merili GSTC** za trajnostno delovanje turističnih destinacij.

2. GSTC – globalna merila za trajnostni turizem

Ljubljanski grad upošteva smernice GSTC (Global Sustainable Tourism Criteria), ki so razvite, da bi zagotovili trajnostno delovanje turističnih destinacij in znamenitosti po vsem svetu. Merila vključujejo:

- **Trajnostno upravljanje:** dejavno spremljanje in nenehno izboljševanje trajnostnih praks z namenom zagotavljanja dolgoročnih pozitivnih učinkov na okolje, družbo in gospodarstvo.
- **Družbeno-gospodarske vplive:** podpora lokalnim skupnostim, zagotavljanje delovnih mest za domače prebivalce ter spodbujanje trajnostnega gospodarskega razvoja.
- **Kulturne vplive:** varovanje kulturne dediščine in vključevanje domače kulture v dejavnosti, ki obogatijo izkušnjo obiskovalcev ter spoštujejo tradicijo in zgodovino.
- **Okoljske vplive:** ukrepi za varčevanje z energijo in vodo, učinkovito ravnanje z odpadki ter prizadevanja za ohranjanje biotske raznovrstnosti in zmanjšanje okoljskega odtisa.

S tem se zavezuje k trajnostnemu turizmu, ki spoštuje in varuje naravne in kulturne vire ter omogoča trajnostno vključevanje v širšo skupnost.

3. Zelena shema slovenskega turizma (Slovenia Green)

Ljubljanski grad je vključen v zeleno shemo slovenskega turizma – nacionalno orodje za vpeljevanje trajnostnega turizma v poslovanje destinacij in turističnih podjetij.

4. Certifikat zeleni ključ

Ljubljanski grad je prejel mednarodni trajnostni certifikat zeleni ključ, ki potrjuje zavezanost okoljski odgovornosti in trajnostnemu delovanju v turistični industriji.

5. Trajnostno poročilo Slovenske turistične organizacije (STO)

Ljubljanski grad upošteva ključne smernice iz poročila STO, ki zadevajo:

- povečanje trajnostnih izkušenj,
- spodbujanje trajnostne mobilnosti,
- zmanjšanje uporabe plastike,
- digitalno preobrazbo turizma.

6. Pobuda zero waste za prireditve

Ljubljanski grad sledi smernicam zero waste (smernicam ničelnih odpadkov), ki spodbujajo zmanjševanje nastajanja odpadkov, reciklažo, ponovno uporabo materialov ter sodelovanje z ekološkimi ponudniki. V tem okviru so že sprejeti nekateri ukrepi za manjšo uporabo plastike in drugih izdelkov za enkratno uporabo ter spodbujanje ločenega zbiranja odpadkov ob dogodkih.

OHRANJAMO

Na Ljubljanskem gradu ohranjamo dragoceno dediščino in se zavedamo odgovornosti, ki jo nosimo kot varuhi zgodovinskega spomina, kulturne raznolikosti ter naravnega okolja.

Naš vsakdanji trud je usmerjen v skrbno ohranjanje in vzdrževanje grajskih prostorov, zgodovinskih in arhitekturnih posebnosti, ki pričajo o preteklosti.

Obenem negujemo kulturno dediščino, ki zajema tako zgodovinske kot tudi sodobne kulturne izraze, ki povezujejo preteklost s sedanjostjo ter ustvarjajo temelje za prihodnje rodove.

Pomemben del naših prizadevanj je tudi ohranjanje narave in spodbujanje biotske raznovrstnosti.

Skrb za naravne vire se odraža tudi v naših trajnostnih praksah, ko si prizadevamo za odgovorno ravnanje z energijo, vodo in odpadki.

Naše zaveze na področjih ohranjanja dediščine, kulturne ustvarjalnosti in naravnih virov nas usmerjajo k odgovornemu in trajnostnemu delovanju, s katerim želimo omogočiti tudi prihodnjim generacijam, da izkusijo bogastvo zgodovine in lepoto narave, ki nas obdaja.

PREDNOSTNI CILJI NAŠEGA TRAJNOSTNEGA DELOVANJA

1. UČINKOVITA RABA VIROV

Na Ljubljanskem gradu si z jasno vizijo prizadevamo za odgovorno rabo naravnih virov ter zmanjšanje porabe energije, vode in drugih materialov. Doslej smo zamenjali že 95 % svetil z **LED-svetili** in uvedli smo sistem **hlajenja z banko ledu**. Redno tudi spremljamo stanje vodovodnega sistema, da **preprečimo izgubo vode**. Zajemamo **deževnico**, potrebno **za zalivanje zelenih površin v vinogradu**, uporabljamo **pametne sisteme za nadzor rabe virov**, postavili smo **polnilnice za električna vozila**. Vse nove naprave so energetske učinkovite, razsvetljava se vklaplja s pomočjo **senzorjev gibanja**.

V prihodnosti načrtujemo širitev sistema za zbiranje deževnice, izboljšanje ravnanja z odpadki ter uvedbo **geotermalnih sond za trajnostno hlajenje in ogrevanje**. Preverjamo tudi možnost, da bi na območju vinograda postavili **panel** za izkoriščanje sončne energije.

2. RAVNANJE Z ODPADKI

Trudimo se **zmanjšati količino odpadkov in uporabiti trajnostne materiale, kar sodi k naši večji okoljski odgovornosti**. Naša prizadevanja so usmerjena v zmanjšanje količin plastike, spodbujanje reciklaže ter odgovorno ravnanje z odpadki.

Doslej smo uvedli številne ukrepe, kot so postajališča za točenje vode/pitniki, kjer lahko obiskovalci natočijo vodo v svoje steklenice za večkratno uporabo, s čimer zmanjšujemo uporabo plastike za enkratno uporabo. Pri gostinskih ponudnikih spodbujamo odgovorno ravnanje z ostanki hrane, izvajamo postopke za zmanjšanje količine zavržene hrane ter omogočamo donacije, predvsem na področju kateringa ob dogodkih. Prav tako smo si zastavili cilje za zmanjšanje količin odpadkov na dogodkih, kjer spodbujamo organizacijo z minimalno količino odpadkov. Da bi se čim bolj približali pristopu **zero waste**, v prihodnje načrtujemo širitev sistema za zmanjšanje plastike in embalaže, še posebej pri večjih dogodkih. Prav tako bomo začeli s **predelavo materialov**, ki ostanejo po dogodkih, **v nove proizvode**, kar pomeni ponovno uporabo virov in zmanjšanje odpadkov. Povečali bomo tudi obseg sodelovanja z **lokalnimi ekološkimi ponudniki**, da zmanjšamo uporabo plastike in drugih težko razgradljivih materialov.

Dodatni ukrepi vključujejo **postavitev dodatnih pitnikov** (prvi naslednji je načrtovan pri Grajskem vinogradu) ter sklenitev **dogovorov z dobavitelji za odvoz uporabljene embalaže**. Na svojih dogodkih pa smo uvedli **gumbe RSVP** za boljše načrtovanje količin hrane in zmanjšanje količine zavržene hrane.

3. TRAJNOSTNA MOBILNOST

Prizadevamo si za **zmanjšanje emisij in spodbujanje trajnostne mobilnosti tako za obiskovalce kot za zaposlene**.

Doslej smo uvedli številne ukrepe za blaženje prometnih obremenitev in spodbujanje uporabe okolju prijaznih prevoznih sredstev. Obiskovalcem omogočamo enostaven dostop na grad z **vzpenjačo**, kar zmanjšuje potrebe po uporabi avtomobilov. Spodbujamo tudi **pešačenje** po grajskih poteh, kar pripomore k zmanjšanju **ogljivega odtisa**. Na voljo so tudi **parkirišča za kolesa**. Zaposlene spodbujamo k trajnostnim oblikam prevoza na delo, kot sta **kolesarjenje** in uporaba javnega prevoza.

V prihodnosti načrtujemo povečanje deleža trajnostnih prevozov z uvedbo **električnih vozil** in optimizacijo **logistike prevozov z zunanjimi ponudniki trajnostnih rešitev (npr. LPP)** tako za obiskovalce kot za dostavo, kar bo dodatno prispevalo k zmanjšanju

vplivov prometa na okolje. Naša zaveza vključuje tudi **vzdrževanje obstoječih pešpoti** ter **posodobitev parkirišč za kolesa** v sklopu širše ureditve Grajskega griča.

4. TRAJNOSTNI PRISTOP K ORGANIZACIJI DOGODKOV

Stremimo k organizaciji dogodkov s čim manjšim vplivom na okolje.

Prizadevamo si **zmanjšati uporabo plastike in embalaže za enkratno uporabo**. Pri vseh dogodkih se odločamo za čim bolj **energetsko učinkovite rešitve**. Trudimo se **zmanjševati količine odpadkov in ostankov hrane**, k **trajnostni mobilnosti** spodbujamo obiskovalce ob **prihodu** na dogodke. Za vstop na dogodke smo namesto papirnatih zapestnic uvedli neonske žige.

V prihodnje načrtujemo še bolj odločne ukrepe za **trajnostno ravnanje z ostanki hrane**, zmanjševanje števila prihodov z osebnimi avtomobili in spodbujanje trajnostnih rešitev prevoza. Za zmanjševanje uporabe plastenk načrtujemo postavitev **pitnikov** tudi v dvoranh ter **optimizacijo uporabe obstoječe infrastrukture**. Iščemo tudi rešitve za učinkovito **ponovno uporabo materialov** po vsakem dogodku.

Pridružili se bomo uporabnikom naprednega orodja za trajnostno transformacijo dogodkov, ki kot eno prvih na svetu združuje merjenje ogljičnega odtisa, bonitetno oceno, regenerativne učinke, poročila ESRS in certificiranje – vse na eni platformi.

5. ZAPOSLENI

Na Ljubljanskem gradu se zavedamo, da so naši zaposleni ključnega pomena za uspeh naših trajnostnih prizadevanj. Zavezani smo k ustvarjanju odgovornega, podpirajočega in zdravju prijaznega okolja, v katerem se vsak zaposleni počuti spoštovan in motiviran. Trajnostna miselnost je del našega vsakdanjega delovanja in odnosov z zaposlenimi, ne le v odnosih do obiskovalcev.

Doslej smo izvedli že številne ukrepe, kot sta **redno preverjanje zadovoljstva zaposlenih** prek anket in razgovorov ter izvajanje popravnih ukrepov na podlagi povratnih informacij. Poskrbimo za **pošteno plačilo za delo** ter **enake možnosti za vse zaposlene**. Uvedli smo **zelene odmore** in še druge spodbude za njihovo bolj zdravo življenje.

V sklopu promocije zdravja za zaposlene izvajamo dejavnosti za preprečevanje zdravstvenih okvar, bolezni in poškodb, spodbujamo skrb za duševno zdravje, povezanost med zaposlenimi, fizično zdravje ter občutek smisla in pripadnosti.

Zaposlene večkrat letno povabimo k sodelovanju pri čistilnih akcijah v okolici gradu, na Grajskem griču ter v okolici Hostla Celica. Spodbujamo jih k udeležbi na izobraževanjih o različnih tematikah: od pravilnega ločevanja odpadkov in poslovne komunikacije do pomembnosti dobrih medsebojnih odnosov.

Novi sodelavci so ob začetku dela seznanjeni z našimi **trajnostnimi vrednotami**, vse zaposlene pa spodbujamo, naj postanejo **ambasadorji trajnostnih pobud** znotraj organizacije.

Za prihodnost načrtujemo izobraževanja, delavnice in še bolj usmerjeno komunikacijo, s katerimi bomo še naprej krepili znanje o trajnostnem razvoju ter te vrednote vključevali v naše vsakodnevno delo.

6. SKUPNOSTI

Skrb za lokalne skupnosti je ključni del naše trajnostne vizije. Zavedamo se, da odgovorno poslovanje vključuje dejavno sodelovanje z domačimi podjetji, organizacijami in prebivalci, da bi skupaj spodbujali razvoj lokalnih skupnosti, ustvarjali nove priložnosti in zmanjšali naš okoljski odtis, obenem pa podpirali ekonomski razvoj na lokalni ravni.

Doslej smo že vzpostavili številne iniciative, kot so sodelovanje z **lokalnimi obrtniki, umetniki in pridelovalci** v naši grajski trgovini Friderik, kar pomaga krepiti lokalno gospodarstvo. Ob tem **v sodelovanju z lokalnimi šolami in izobraževalnimi ustanovami izvajamo izobraževalne programe**, s katerimi mladim predstavljamo trajnostni pomen kulturne dediščine.

Za prihodnost načrtujemo povečanje sodelovanja z **domačimi podjetji in kulturnimi organizacijami**, ki si prizadevajo za trajnostni razvoj. Spodbujali bomo **vključevanje lokalnih prebivalcev** v kulturne in trajnostne dejavnosti na Ljubljanskem gradu, kot so **delavnice, festivali in skupni projekti**.

Okrepili bomo sodelovanje z organizacijami, ki ponujajo rešitve za **dostopnost grajskih dogodkov in drugih vsebin za ranljive skupine**, kot so **slabovidni in gibalno ovirani** obiskovalci. Naša prizadevanja vključujejo tudi nadaljnjo podporo **družbeno koristnim akcijam** ter sodelovanje pri **trajnostno naravnanih projektih**.

7. OHRANJANJE NARAVE IN BIODIVERZITETE

Prizadevamo si za **ohranjanje naravnih virov in biotske raznovrstnosti**, medtem ko **zagotavljamo zdravo ekosistemsko ravnovesje v vseh naših dejavnostih**.

Naše delovanje vključuje skrb za zelene površine, drevesa, vinograd in zeliščni vrt, ki so temelj za ohranjanje naravnega okolja. Ponosni smo tudi na svoji posebni vrsti, kot sta **Fleischmanov rebrinec** in **vrtnica Ljubljana**, ter na potomko **najstarejše trte na svetu**.

Pri **upravljanju Grajskega vinograda** sodelujemo s **Kmetijskim inštitutom Slovenije**; skrbimo za 1050 trt. Pridelujemo svoje vino in tropinovec ter izdelujemo makrone iz rdečegrajca; to vse je del naše edinstvene grajske ponudbe. Razvijamo tudi nove turistične produkte, ki vključujejo dejavnosti na prostem in širijo zeleno oazo na Grajskem griču.

Za prihodnost načrtujemo **dodatno zasaditev dreves in rastlin**, kar bo še povečalo biotsko raznovrstnost na gradu. Prav tako bomo **uvajali nove, okolju še bolj prijazne metode čiščenja**, ki bodo pripomogle k manjšemu obremenjevanju okolja, obenem bomo ozaveščali zaposlene o pomenu trajnostnega ravnanja.

8. IZOBRAŽEVANJE IN OZAVEŠČANJE OBISKOVALCEV

Na Ljubljanskem gradu spodbujamo obiskovalce k razmišljanju o pomenu vzdržnosti in odgovornega ravnanja z naravnimi viri. Naš cilj je ozaveščati obiskovalce o pomenu trajnostnega ravnanja, ki naj ob obisku gradu postane del njihove izkušnje.

Doslej smo izvedli že več trajnostnih pobud, med drugim smo udejanili komunikacijo »Think / Act / Share«, ki obiskovalce spodbuja k razmišljanju, ukrepanju in deljenju trajnostnih vrednot. Na gradu izvajamo različne **interaktivne izobraževalne programe**, ki obiskovalcem omogočajo spoznavanje trajnostnih tematik, kot sta varčevanje z energijo in vodo ter recikliranje. Z uvedbo **digitalnega zemljevida** Ljubljanskega gradu smo zmanjšali porabo papirja, obiskovalcem pa omogočili preprost dostop do informacij.

Za prihodnost načrtujemo širitev **izobraževalnih vsebin**, razvijali bomo dodatne programe, ki bodo usmerjeni na **trajnostno izobraževanje** in ozaveščanje o okolju ter zgodovinskih vrednotah. Načrtujemo tudi vključitev **digitalnih orodij**, kot so aplikacije, ki bodo povečale angažiranost obiskovalcev pri trajnostnih pobudah.

Poleg tega razvijamo programe za boljše **informiranje turistov o možnostih trajnostne mobilnosti v Ljubljani**. Obstaja zamisel organizirati **dan odprtih vrat** in »showroom« na **temo trajnosti**, ko bi v sodelovanju z lokalnimi strokovnjaki in ponudniki trajnostnih rešitev izpostavili informativno-izobraževalne vsebine. Pobudi »Think / Act / Share« bomo v prihodnje namenili še več pozornosti in prostora – razširiti jo želimo na vse ključne točke dogajanja: prizorišča dogodkov, kuhinje, catering ter zaodrje za nastopajoče.

9. ADMINISTRACIJA

Naš cilj je zmanjšati okoljski odtis administrativnih dejavnosti ter optimizirati delovne procese z uporabo sodobnih tehnologij. Zato se zavezuje k **varčni porabi** pisarniškega materiala in k **digitalizaciji poslovnih procesov**, da **zmanjšamo odpadke** in povečamo učinkovitost.

Doslej smo uvedli že več pomembnih ukrepov. S pospešenim uvajanjem digitalnih rešitev smo **zmanjšali količino tiskovin** in povečali učinkovitost poslovanja. Prav tako pri javnih naročilih stremimo, da bi upoštevali kriterije zelenega naročanja, kar pomeni, da so izbrane storitve in uporabljeni materiali čim bolj usklajeni z našimi trajnostnimi cilji.

V prihodnje načrtujemo še obsežnejšo **digitalizacijo notranjih poslovnih procesov**, s čimer bomo zmanjšali potrebo po papirju, izboljšali učinkovitost dela in povečali produktivnost.

Zaposlene bomo še naprej usmerjali k **trajnostnim naročilom** in spodbujali **gospodarno rabo pisarniškega materiala**. Še naprej bomo izvajali **izobraževanja zaposlenih o trajnostni zakonodaji ter dosledno uresničevali trajnostna načela v vsakodnevnem delu**.

10. POROČANJE IN MERJENJE REZULTATOV

Zavezani smo redno spremljati napredek pri doseganju naših trajnostnih ciljev in meriti rezultate naših prizadevanj.

Uvedli smo **kazalnike uspešnosti** za merjenje napredka na različnih področjih trajnostnega razvoja, kot so energija, voda, odpadki ter vključevanje lokalnih dobaviteljev. V vsakoletna poročila vključimo **pregled izvedenih aktivnosti**, v katerem spremljamo doseganje ciljev in nove izzive na področju trajnosti.

Poleg tega **mesečno spremljamo porabo energije, plina in vode**, kar predstavlja del rednega merjenja in kazalnikov v okviru projekta **Zeleni ključ**. V sklopu tega izvajamo meritve **pretoka vode** v pipah in toaletnih kotličkih.

Od februarja 2025 dalje poteka tehtanje **odpadkov po kategorijah**, kar prispeva k boljši preglednosti in bo še dodatno pripomoglo k zmanjševanju odpadkov. Skladno z zakonodajo vsako četrletje **poročamo o embalažnini**, kar je ena izmed meritev, ki nam omogoča boljše spremljati učinke trajnostnih prizadevanj.

V prihodnje načrtujemo še bolj pozorno in natančno spremljanje napredka ter **večjo transparentnost pri poročanju**. S širšo javno objavo rezultatov naših trajnostnih prizadevanj želimo v tovrstne dejavnosti še močnejše vključiti obiskovalce.

USTVARJAMO

Na Ljubljanskem gradu se zavedamo svoje vloge kulturnega, turističnega in družbenega središča, kjer obiskovalci postanejo del dinamične, trajnostno usmerjene prihodnosti. Zavestno sledimo standardom odgovornega turizma, a jih tudi soustvarjamo.

Naše ustvarjanje temelji na prepričanju, da vsak dogodek, razstava ali pobuda pomeni tudi priložnost za spodbujanje trajnostne zavesti, spoštovanja narave in kulture ter vzgoje za prihodnost. Z inovativnimi projekti in rešitvami tako ne bogatimo le kulturne ponudbe, temveč tudi aktivno prispevamo k ozaveščanju o pomenu trajnosti v vsakodnevnom življenju.

Dobre prakse delovanja, kultura in umetnost so pomembna orodja za ustvarjanje trajnostne miselnosti, saj obiskovalcem omogočajo, da skozi doživetja začutijo pomen spoštovanja preteklosti v povezovanju s sedanostjo ter z mislijo na prihodnost.

Naš cilj je **ustvariti čim več priložnosti za izražanje različnih kultur in jezikov, umetniških pristopov, pogledov generacij in znanj**. Skozi dogodke, razstave in festivale želimo odražati dediščino preteklosti, hkrati pa ostajati odprti za nove kulturne trende in sodobne umetniške izraze.

Ustvarjamo in oblikujemo prihodnost, ki bo trajnostna, vključujoča in ustvarjalna za vse. Spodbujamo sodelovanje z umetniki, kulturnimi institucijami in različnimi skupnostmi, tako da skupaj razvijamo projekte, ki bodo zaznamovali Ljubljanski grad kot središče kulturnega ustvarjanja, globoko povezanega z okoljem, naravo in družbenimi vrednotami.

ZGODBE, KI JIH USTVARJAMO

Številne aktualne vsebine na Ljubljanskem gradu so primeri ustvarjanja trajnostnih povezav med sodobnostjo in preteklostjo, med generacijami, med človekom in naravo in med srci ljudi:

Virtualni grad

Na Ljubljanskem gradu vabimo obiskovalce, da se podajo v našo pestro zgodovino s pomočjo virtualnega sprehoda, ki omogoča edinstveno izkušnjo grajske preteklosti. S pomočjo sodobne tehnologije obiskovalci ne spoznajo le zgodovine, temveč jo tudi doživijo.

Ta projekt ponuja celovito, veččutno doživetje, ki obiskovalcem pričara občutek, da zares stopajo v preteklost gradu – od prazgodovine do sodobnosti. Na ta način vzpostavljamo globoko povezavo z zgodovino, obenem pa izobražujemo in prispevamo k trajnostnemu turizmu, ki spoštuje kulturno dediščino.

Grajski vinograd

Na Ljubljanskem gradu ohranjamo tradicijo grajskih vinogradov, ki so bili nekoč pomemben del grajske samostojnosti in samooskrbe. Leta 2016 smo na Grajskem griču – v sodelovanju s Kmetijskim inštitutom Slovenije – zasadili nov vinograd s 1050 trtami bele in rdeče sorte, belpina in rdečegrajca.

Projekt ni namenjen le ohranjanju tradicije in stiku mesta z naravo, ampak tudi povezovanju. Meščani se lahko odločijo, da posvojijo trto in postanejo del grajske vinske zgodbe. Skupaj ustvarjamo skupnost, ki spoštuje kulturo uživanja dobrega vina, kar je del slovenske tradicije in identitete.

Na Grajskem dvorišču negujemo tudi prav posebno trto. Ponosni smo na cepljenko trte z mariborskega Lenta, najstarejše žlahtne trte na svetu. Tako za naslednje generacije

ohranjamo grozdje modre kavčine ali žametne črnine. Del vina, ki ga vsako leto pridelamo, shranimo v svoji vinski kleti; namenjeno je posebnim protokolarnim dogodkom.

Zabavne in izobraževalne vsebine za otroke in mladostnike

Na Ljubljanskem gradu spodbujamo radovednost in ustvarjalnost mladih obiskovalcev z raznoliko ponudbo izobraževalnih in doživljajskih programov. Vsebinski sklopi so zasnovani tako, da **otroke in mladostnike povezujejo z zgodovino in kulturo na njim razumljiv in zabaven način.**

Vsako šolsko leto pripravimo zelo obsežen pedagoški program za šole in vrtce ter različne počitniške vsebine. Na gradu je doma tudi Lutkovni muzej; naša maskota, grajska podgana Friderik, pripoveduje svoje zgodbe v slikanicah in gledaliških predstavah; mladi lahko odkrivajo srednjeveško kulinariko, rešujejo miselne uganke, spoznavajo navdihujoče junake preteklosti ter iz domišljije ...

Otrokom in mladostnikom na gradu zagotavljamo varno okolje, jih spodbujamo k raziskovanju in spoštovanju kulturne dediščine ter jim ponujamo priložnosti za razvoj domišljije, pa tudi **trajnostnega razmisleka o svetu** okoli njih.

Pomembno nam je, **da so mladi aktivni soustvarjalci grajskih zgodb, hkrati pa tudi svoje in naše skupne trajnostne prihodnosti.**

Posebna ponudba za seniorje

Na Ljubljanskem gradu se zavedamo, da je pomembno omogočati **upokojencem** dostop do kulturnih, zgodovinskih in trajnostnih vsebin na prijazen način. Zato z veseljem sodelujemo v projektu, ki seniorjem iz vse Slovenije omogoča nepozabno doživetje Ljubljane.

Obisk gradu vključuje trajnostno razsežnost, na grad se povzpnejo s **panoramsko tirno vzpenjačo**, ki omogoča preprost in udoben dostop. Namesto klasičnega ogleda jim ponujamo **doživljajski vodeni ogled Časovni stroj** po prijaznejši ceni. Obiskovalci spoznajo ključne dogodke in osebnosti iz šestih prelomnih obdobij zgodovine Ljubljanskega gradu. Vsako zgodovinsko postajališče obogati kostumirana zgodovinska osebnost, ki časovne popotnike neposredno popelje v življenje tistega obdobja ter tako še dodatno okrepi pristnost in doživetost srečanja z zgodovino.

Po ogledu se upokojenci z **električnim vlakcem Urban** odpeljejo do mesta, kjer jih čakajo kosilo in še nova doživetja.

Okolje, prijazno obiskovalcem s posebnimi potrebami

Večja dostopnost kulturnih dobrin je ena ključnih strateških usmeritev Ljubljane in Ljubljanskega gradu, zlasti na področju fizične dostopnosti in senzorne podpore za obiskovalce z različnimi oblikami oviranosti. Na gradu smo pripravili posebne prilagoditve, med drugim **vodeni ogled, prilagojen obiskom z invalidskim vozičkom.** Kljub temu da je Ljubljanski grad srednjeveška trdnjava, katere posamezni deli niso

dostopni za gibalno ovirane, smo se potrudili, da jim zagotovimo prijazno izkušnjo ter nepozabno doživetje.

Na Grajskem dvorišču smo postavili **tipno maketo gradu** z legendo v **Braillovi pisavi**; na različnih mestih po gradu smo dodali **taktilne bunkice**, ki omogočajo slepim in slabovidnim obiskovalcem boljšo orientacijo.

Prodajna mesta smo opremili s slušnimi zankami.

Na **vseh naših dogodkih poskrbimo tudi za osebe s posebnimi potrebami**, ki za svoj varen in prijeten obisk potrebujejo določene prilagoditve.

Toaletni prostori za osebe z oviranostmi se odpirajo s pomočjo evro ključa – univerzalnega ključa, s katerim lahko te osebe na različnih lokacijah odprejo in uporabijo samo njim namenjene javne sanitarije.

Projektna skupina za trajnost Ljubljanskega gradu, Ljubljana, junij 2025